

มติมหาเถรสมาคม

ครั้งที่ ๑๙/๒๕๖๗

สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม

มติที่

๑๕๙/๒๕๖๗

เรื่อง เสนอความเห็นของคณะกรรมการพิจารณากรณีของพระทวีวัฒน์ จารุณโณ

ในการประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๙/๒๕๖๗ เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๗ เลขาธิการมหาเถรสมาคมเสนอว่า อนุสนธิมติที่ประชุมมหาเถรสมาคม มติที่ ๕๒๙/๒๕๖๗ ในการประชุมครั้งที่ ๑๘/๒๕๖๗ เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๗ รับทราบการที่ราชเลขานุการในพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีหนังสือสำนักพระราชวัง ที่ พว ๐๒๐๒.๒/๑๐๕๖๗ ลงวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๗ กราบขุทลสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ความสรุปว่า ทรงพระกรุณาโปรดแต่งตั้งพระสังฆาธิการ จำนวน ๘ รูป เพื่อพิจารณากรณีพระทวีวัฒน์ จารุณโณ ทั้งนี้ เจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช ทรงทราบและมีพระบัญชาโปรดให้คณะกรรมการปฏิบัติหน้าที่สนองพระราชกระแสในการพิจารณาดำเนินการ สรุปผลเพื่อพิจารณา และนิมนต์พระทวีวัฒน์ จารุณโณ มารับทราบต่อไป

คณะกรรมการได้มีการประชุมเมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๗ และได้พิจารณาทั้ง ๔ ประเด็นสรุปได้โดยสังเขปดังนี้

ประเด็นที่ ๑ กรณีการกล่าวถึงพระไตรปิฎกว่า เชื่อถือได้ประมาณ ๘๐ เปอร์เซ็นต์ อีกประมาณ ๒๐ เปอร์เซ็นต์ เชื่อถือไม่ได้

ข้อพิจารณาในประเด็นที่ ๑

๑.๑ พระไตรปิฎกเป็นคัมภีร์สำคัญสูงสุดในพระพุทธศาสนา พระภิกษุย่อมมีหน้าที่ในการธำรงรักษาพระไตรปิฎก ผู้ที่คัดค้านพระไตรปิฎกย่อมถือว่าทำความเสียหายแก่พระพุทธศาสนา พระไตรปิฎกฉบับเถรวาท เป็นคัมภีร์ที่ผ่านการสังคายนาคือเรียบเรียงสอบทานโดยพระอรหันต์บูรพาจารย์อันเป็นการส่งต่อและสืบทอดปณิธานมาโดยลำดับจวบถึงยุคปัจจุบัน การจัดพิมพ์หรือเผยแพร่พระไตรปิฎกให้พุทธศาสนิกชนจำนวนมากได้ศึกษาเรียนรู้ประพฤติปฏิบัติ เป็นข้อยืนยันแสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา และเป็นไปตามคตินิยมดังที่ปรากฏคาถาในคัมภีร์สังฆมสังคหะและตอนท้ายการจารคัมภีร์ต่างๆ มีศาสนวงส์ปทีปิกาเป็นต้น ดังนี้ว่า

อกุขร เอกเมกญจ พุทธรูปสมํ สिया

ตสฺมา ทิ ปณฺหิตโต โปโส ลิขเยยฺย ปิฎกตฺตยํ

แปลความว่า อักขรหนึ่งตัว เทียบเท่ากับพระพุทธรูปหนึ่งองค์

เหตุนั้น บัณฑิต จึงควรสร้างพระไตรปิฎก

๑.๒ การกล่าวว่พระไตรปิฎกประมาณร้อยละ ๒๐ เชื่อถือไม่ได้ โดยไม่ได้ระบุว่าหมายถึงปิฎกใดจะทำให้เกิดปัญหาความเคลือบแคลงสงสัย หากหมายถึงพระวินัยปิฎก จะเกิดข้อคำถามว่า ในสิกขาบท ๒๒๗ ข้อ มีข้อใดที่เชื่อไม่ได้ ปาราชิก ๔ ที่ภิกษุล่วงละเมิดแล้วขาดจากความเป็นภิกษุ นับเข้าในร้อยละ ๒๐ นั้นหรือไม่ และยอมเป็นการขัดแย้งกับมติที่ประชุมพระอรหันต์ ๕๐๐ องค์ ซึ่งมีพระมหากัสสปเถระเป็นองค์ประธานในครั้งปฐมสังคายนา โดยปรากฏหลักฐานในพระวินัยปิฎก เล่มที่ ๗ จุลวรรค ภาค ๒ ดังนี้

“สุณาตุ เม อาวุโส สงฺโฆ ... สงฺโฆ อปฺปณฺณตฺตํ น ปณฺณาเปติ ปณฺณตฺตํ น สมฺมุจฺฉินฺหติ ยถาปณฺณตฺเตสุ สิกฺขาปเทสุ สมายาย วตฺตติ ชมฺติ สงฺฆสฺส ตสฺมา ตฺถนฺที เอวเมตํ ธารยามิ แปลความว่า ท่านทั้งหลาย ขอสงฆ์โปรดฟังข้าพเจ้า...สงฆ์ ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ทรงบัญญัติ ไม่เพิกถอนพระบัญญัติที่ทรงบัญญัติแล้ว สมทานประพจน์ในสิกขาบททั้งหลายตามที่ทรงบัญญัติแล้ว สงฆ์เห็นชอบมติดังกล่าวนี้ ดังนั้น จึงนิ่งเฉย ข้าพเจ้าขอทรงจำมติสงฆ์เห็นชอบนี้ไว้ ด้วยอาการอย่างนี้”

หากหมายถึงพระสูตรตันตปิฎก ก็จะเกิดข้อคำถามและข้อขัดแย้งลักษณะเดียวกันกับพระวินัยปิฎก

หากหมายถึงพระอภิธรรมปิฎก ก็จะขัดแย้งกับอรรถกถาธรรมสังคณีปกรณ์ ดังที่ปรากฏคำบาลีว่า อภิธมฺมํ ปฏิพาหนฺโต อิมสฺมึ ชินฺจกฺเก ปาหารนฺเตติ สพฺพณฺณตฺตญาณํ ปฏิพาหติ สตฺถุ เวสสาชฺชญาณํ ปฏินิวตฺเตติ โส ตุกามํ ปริสํ วิสฺวาเทติ อริยมคฺเค อวารณํ พนฺชติ อญฺจารสฺส เมทกฺรวตฺถุสฺส เอเกกสฺมึ สนฺทิสฺสติ แปลความว่า ผู้คัดค้านพระอภิธรรม ชื่อว่าให้การประหารในชินจักรนี้ ชื่อว่าคัดค้านพระสัมพัญตญาณ ชื่อว่าดูหมิ่นเวสัชชญาณของพระศาสดา ชื่อว่าหลอกลวงพุทธบริษัทผู้ประสงค์จะฟัง ชื่อว่าผูกเคืองกันอริยมรรค จักปรากฏในเมทกรวตฺถุ (เรื่องที่สร้างความแตกแยก) ๑๘ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่ง

๑.๓ คณะสงฆ์เถรวาท มีจารีตถือสืบต่อกันมาแต่ครั้งปฐมสังคายนาจวบถึงปัจจุบันว่า พระไตรปิฎกเป็นคัมภีร์สำคัญสูงสุด จะก้าวล่วงโดยประการใด ๆ มิได้ เพราะพระไตรปิฎกเปรียบเสมือนตัวแทนองค์พระบรมศาสดาเนื่องด้วยพระธรรมวินัยที่ทรงแสดงและทรงบัญญัติไว้ปรากฏโดยพระพุทธรังษว่า **อานนฺทมยา ธมฺโม จ วินโย จ เทสิโต ปณฺณตฺโต โส โว มมจฺเจยน สตฺถา** นั้น ได้รับการสังคายนารวบรวมเรียบเรียงไว้ในคัมภีร์ที่เรียกว่าพระไตรปิฎก

๑.๔ สมเด็จพระบรมพุทธเจ้าทุกพระองค์ ทรงรับเป็นพระราชธุระในอันที่จะธำรงรักษาพระไตรปิฎกและคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นหลักพระศาสนา กล่าวโดยเฉพาะในพุทธศักราช ๒๕๒๘ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มีพระบรมราชโองการโปรดให้มีการสังคายนาตรวจชำระพระไตรปิฎกซึ่งได้ดำเนินการเสร็จสิ้น ในพุทธศักราช ๒๕๓๐ อันเป็นศุภวารดิถีมหามงคลที่ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๕ รอบ ซึ่งในโอกาสนี้ได้จัดให้มีการพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับสมบูรณ์ออกเป็นฉบับบาลีอักษรไทยและฉบับแปลเป็นภาษาไทย

ประเด็นที่ ๒ กรณีการกล่าวหาว่า พระอรหันต์และพระพุทธเจ้า ยังมีความโกรธอยู่

ข้อพิจารณาในประเด็นที่ ๒

๒.๑ ประเด็นดังกล่าว ปรากฏข้อความบาลีในजाตุมสูตร พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๓ ว่า เตน โข ปน สมเยน สารีปุตโตโมคคัลลानุปมุขานि पणजमतदानि गिक्खुस्तानि जातुमं अनुपपत्तानि โทหนदि गकवन्हत् तसुसनाय ५ ते ज आकन्हत्ता गिक्खु नेवासिเกहि गिक्खुति सथुธี पण्हिसुमोत्थमाना सेनासनानि पण्णायमाना पत्तज्जिवरानि पण्हिसामयमाना अज्जासत्ता महासत्ता ओत्सु ५...คจจถ กิक्खเว ปณามेमि โว น โว มม สนฺติเก วตฺตพฺพนฺติ ๫

แปลความว่า ก็สมัยนั้น กิษุประมาณห้าร้อยรูป มีพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ เป็นประธาน เดินทางไปถึงหมู่บ้านจาตุมมา เพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาคก็กิษุอาคันตุกะเหล่านั้น ปราศรัยกับพวกกิษุ ท้องถิ่น จัดเสนาสนะ เกือบบาตรและจีวร จึงเกิดเสียงดังอื้ออึ้งขึ้น...พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรกิษุทั้งหลาย พวกเธอจงพากันไป เราประณามพวกเธอ พวกเธอไม่ควรอยู่ในสำนักของเรา

อรรถกถาจาตุมสูตร อธิบายคำบาลีว่า ปณามेमि ไว้ดังนี้ว่า **ปณามेमิติ** นิหรามิ **น โว มม สนฺติเก วตฺตพฺพนฺติ** ตุมฺเห มาทิสฺสสฺส พุทฺธสฺส วสนฺนุจฺจัน อากन्हฺตวา เอว มหาสทฺทํ กโรถ อตฺตโน ฆมฺมตาย วสนฺตา กีนาม สารูปํ กริสฺสถ ตุมฺหาทิสานํ มม สนฺติเก วสนฺนิกจจํ นตฺถิติ ทิเปติ

แปลความว่า บทว่า **ปณามेमิ** แปลว่า ไล่ ข้อว่า **น โว มม สนฺติเก วตฺตพฺพ** พระผู้มีพระภาค ทรงแสดงว่า พวกเธอมาถึงที่อยู่ของพระพุทธเจ้าเช่นเราแล้ว ยังทำเสียงดังได้ขนาดนี้ เมื่ออยู่กันตามลำพังตนเอง จักทำเรื่องที่เหมาะสมได้อย่างไร กิษุเช่นพวกเธอ ไม่มีความจำเป็นที่จะอยู่ในสำนักเรา

๒.๒ กรณีนี้ มีการกล่าวอ้างว่า พระพุทธเจ้าตรัสว่า...เราไม่ชอบใจเสียงนั้น ซึ่งมีความหมายว่า พระพุทธเจ้าโกรธที่กิษุหลายร้อยรูปทำเสียงดังในที่ประทับของพระพุทธองค์ แต่จาตุมสูตรทั้งภาคบาลีอักษรไทย และภาคคำแปลเป็นภาษาไทย ไม่ปรากฏคำบาลีที่จะแปลได้ว่า “เราไม่ชอบใจเสียงนั้น” ทั้งไม่ปรากฏคำแปลเป็นภาษาไทยว่า “เราไม่ชอบใจเสียงนั้น” แต่อย่างใดทั้งสิ้น ปรากฏแต่เพียงคำบาลีว่า “ปณามेमิ” ซึ่งแปลล้อคัพท์ว่า “ประณาม” แปลความว่า “ไล่”

๒.๒.๑ คำบาลีว่า “ปณามेमิ” เป็นนโยบายในทางปกครองคณะสงฆ์ ดังปรากฏคำบาลี จาตุมสูตร หลังจากที่ทรงประณามกิษุสงฆ์แล้ว ดังนี้ว่า อถ โข ภควา อายสมฺมุตฺตํ มหาโมคฺคัลลานํ อามนฺเตสิ กิन्हฺติ เต โมคฺคัลลาน อโหสิ มยา กิक्खุสงฺฆे ปณามิเตติ ๫ เอว โข เม ภาเนเต อโหสิ ภควตา กิक्खุสงฺฆे ปณามิเต อปฺปโส สุกโกทานิ ภควา ทิฏฺฐจฺจมฺมสุขวิหารํ อญฺยุตฺโต วิหริสฺสตี อหฺยจทานิ อายสมฺมา จ สารีปุตฺโต กิक्खุสงฺฆํ ปิริหริสฺสามาตี ๫ สาธุ สาธุ โมคฺคัลลาน อหํ วา ทิ โมคฺคัลลาน กิक्खุสงฺฆํ ปิริหเรยฺยํ สารีปุตฺโตโมคฺคัลลานา วาตี

แปลความว่า ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกพระมหาโมคคัลลานะมาถามว่า ดูกรโมคคัลลานะ เมื่อเราประณามกิษุสงฆ์แล้ว เธอคิดอย่างไร

ท่านพระมหาโมคคัลลานะ กราบทูลว่า ข้าแต่พระพุทธองค์ผู้เจริญ เมื่อพระผู้มีพระภาค ทรงประณาม กิษุสงฆ์แล้ว ข้าพระองค์คิดอย่างนี้ว่า บัดนี้ พระผู้มีพระภาค จักทรงมีเวลาว่างประกอบปัจจุบันสุขวิหารธรรม ประทับอยู่ ณ บัดนี้ เราและท่านพระสารีบุตร จักช่วยกันปกครองกิษุสงฆ์

พระผู้มีพระภาค ตรัสว่า ถูกต้องๆ โมคคัลลานะ ความจริง เรา โมคคัลลานะหรือสารีบุตร ควรปกครองภิกษุสงฆ์

๒.๒.๒ คำบาลีว่า "ปณามเมมิ" เป็นวิธีลงโทษเพื่อให้ภิกษุเกิดสำนึกในความผิดแล้วแก้ไข ปรับเปลี่ยนความประพฤติตน วิธีการใช้ ปณามเมมิ ปรากฏในพระวินัยปิฎกเล่มที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑ ในกรณีที่ พระอุปัชฌาย์หรือพระอาจารย์ลงโทษ พระสังฆิทธิวาริกหรือพระอันเตवासิกผู้ที่ไม่มีความรัก ไม่เลื่อมใส ไม่ละอาย ไม่เคารพ ไม่หวังดีต่อพระอุปัชฌาย์หรือพระอาจารย์ ดังพระบาลีว่า อนุชานามิ ภิกษเว อสมมวตตุนตฺ ปณามตฺ แปลความว่า "ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ประณามสังฆิทธิวาริกผู้ประพฤติมิชอบ" ขณะเดียวกัน หากพระอุปัชฌาย์ หรือพระอาจารย์ ไม่ประณามพระสังฆิทธิวาริกหรือพระอันเตवासิก ผู้ที่ประพฤติไม่ถูกต้อง ก็ต้องอาบัติทุกกฏ ดังพระบาลีว่า น จ ภิกษเว อสมมวตตุนตฺ น ปณามตพฺโพ โย น ปณามเมยฺย อาปตติ ทุกกฏสฺส แปลความว่า ภิกษุทั้งหลาย อุปัชฌาย์จะไม่ประณามสังฆิทธิวาริก ผู้ประพฤติมิชอบ ไม่ได้ อุปัชฌาย์รูปใด ไม่ประณาม อุปัชฌาย์ รูปนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ

การลงโทษโดยลดความสำคัญที่เรียกว่าประณาม เป็นข้อวัตรประการหนึ่งในพระพุทธศาสนา มิใช่ เป็นการแสดงออกหรือสะท้อนถึงความโกรธของผู้ที่ทำการประณาม แต่อย่างใด

๒.๓ สภาวะหรือคุณสมบัติแห่งจิตของพระอรหันต์ เป็นเช่นไรนั้น ปรากฏหลักฐานยืนยันอยู่ใน พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๙ ปรมัญจกสูตรตนิทเทสที่ ๕ เป็นต้น ดังนี้ว่า อรหโต รากา จิตฺตํ มุตฺตํ วิมุตฺตํ สุวิมุตฺตํ ฯ โทสา จิตฺตํ มุตฺตํ วิมุตฺตํ สุวิมุตฺตํ ฯ โมหา จิตฺตํ มุตฺตํ วิมุตฺตํ สุวิมุตฺตํ โภธา อุปฺนาหา...

แปลความว่า จิตของพระอรหันต์ พ้นแล้ว หลุดพ้นแล้ว หลุดพ้นดีแล้ว จากราคะ ความกำหนัด จากโทสะ ความขัดเคือง จากโมหะ ความหลง จากโภคะ ความโกรธ จากอุปฺนาหะ ความผูกโกรธ

๒.๔ สภาวะแห่งจิตของพระพุทธเจ้า เป็นเช่นไรนั้น ปรากฏหลักฐานยืนยันอยู่ในพระไตรปิฎก เล่มที่ ๓๒ อุปาสิเถราปทาน เป็นต้น ดังนี้ว่า

อุทเท อคฺคิ น สฺนฺจติ	วิขฺ ฺเสเล น รุหติ
อคฺเท กิมี น สฺนฺจติ	โกโป พุทฺเธ น ชายติ
ยถา จ ภูมि อจลา	อปปเมยโย จ สาคโร
อนฺนตโก จ อากาโส	เอวํ พุทฺธา อโฆภิยา
ไฟไม่เกิดในน้ำ พืชไม่งอกบนแผ่นดิน	เชื้อโรคไม่เกิดในยาฆ่าเชื้อ
ฉันใด ความโกรธ	ย่อมไม่เกิดในพระพุทธเจ้า
ฉันนั้น	
อนึ่ง แผ่นดิน ไม่เคลื่อนที่ สมุทรสาดร	ประมาณมิได้ และอากาศ
ไม่มีที่สูงสุด	ฉันใด พระพุทธเจ้า
ก็ไม่มีใครทำให้ทรงโกรธได้	ฉันนั้น
เทวทตฺเต จ วธเก	โจเร จงฺคุลิมาลเก
ราหุเล ธนฺปาเล จ	สพฺเพสํ สมโก มุนิ
เอเตสํ ปฏฺธิ นฺตฺถิ	ราโคเมสํ น วิชฺชติ
สพฺเพสํ สมโก พุทฺโธ	วธกฺสุสฺสรสฺส จ

พระมุณีพุทธเจ้า มีจิตเสมอภาคต่อสรรพสัตว์ คือ ในพระเวทหัต
พลแม่ธรณี ไจรองคุลิมาล พระราหู และในช้างธนาบาล
พระพุทธรูปเหล่านี้ **ย่อมไม่มีปฏิฆะ** (ความขุ่นเคือง) ไม่มีราคะ (ความกำหนัด) พระพุทธรูป มีจิต
เสมอภาคต่อชนทั้งปวง

คือต่อผู้ที่ปลงพระชนม์และต่อพระโอรส

๒.๕ มิลินทปัญหา เป็นปกรณ์ที่ตอบโจทย์คำถามว่าพระพุทธรูปยังมีความโกรธอยู่หรือไม่
กล่าวคือ ราวต้นพุทธศตวรรษที่ ๕ เคยมีผู้กล่าวทำนองว่า พระพุทธรูป น่าจะยังมีความโกรธหลงเหลืออยู่ โดยอ้างถึง
เรื่องที่พระผู้มีพระภาคทรงประณามภิกษุสงฆ์ในจาทุมสูตร ซึ่งเป็นกรณีเดียวกันนี้ ในกาลครั้งนั้น พระภาคเสนาเถระ
ถวายพระพรตบพระราชผู้ตรัสถาม สรุปความได้ว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หาได้ทรงประณามภิกษุสงฆ์ด้วยความ
โกรธแต่อย่างใดไม่ หากแต่ทรงประณามเพราะเหตุคือความผิดของภิกษุสงฆ์เอง เปรียบเสมือนบุคคลเดิน
ไม่ระวังแล้วสะดุดล้มลงที่พื้นปฐพี จะกล่าวหาพื้นปฐพีว่าแก้งทำให้ตนล้ม หาได้ไม่ เพราะพื้นปฐพีไม่เคยมีความโกรธ
หรือความพอใจใคร ๆ และเปรียบเสมือนสมุทราศรไม่ยอมอยู่ร่วมกับซากศพ แต่กลับพัดพาซากศพเข้าหาฝั่ง
ทุกวันคืน จะกล่าวหาสมุทราศรว่า เหตุใด จึงไม่เก็บซากศพไว้ หาได้ไม่ เพราะมหาสมุทรไม่เคยมีความโกรธ
หรือความพอใจใด ๆ ซึ่งสุดท้ายพระราชผู้ตรัสยอมรับว่า “ท่านพระภาคเสนา วิสัยนาได้ถูกต้องแล้ว” สำหรับชาวพุทธ
ทั่วโลก ประเด็นปัญหาที่ว่าพระพุทธรูป ยังทรงมีความโกรธอยู่หรือไม่นั้น เป็นที่ยุติแล้วตามข้อวิสัยนาในมิลินทปัญหา
ยุติแล้วเป็นเวลานาน ผ่านมากกว่า ๒,๐๐๐ ปี

**ประเด็นที่ ๓ กรณีการกล่าวหา พุทธเจ้าบอกว่า สิ่งที่ควรค่าแก่การเคารพสักการะกราบไหว้
ในฐานะชาวพุทธ มีเพียง ๓ เท่านั้น คือ**

๑. ชาติเจดีย์ ที่เรียกว่าพระบรมสารีริกธาตุ
๒. ปรีโภาคเจดีย์ คือต้นพระโพธิ์อันเป็นที่ตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
๓. อุทเทสิกเจดีย์ คือการแสดงธรรม

ข้อพิจารณาในประเด็นที่ ๓

๓.๑ ประเด็นที่ ๓ นี้ เป็นการนำคำแปลในอรรถกถาบาลีปิณฑิตก มากล่าวเป็นเชิงปฏิเสธว่า
พระพุทธรูป ไม่ใช่อุทเทสิกเจดีย์ จึงไม่ใช่สิ่งที่ควรกราบไหว้ ในอรรถกถาบาลีปิณฑิตกนั้น ปรากฏข้อความ
บาลีว่า “อุทเทสิกมวตถุ กมมายนมหตตเมว โหติ” อุทเทสิกมวตถุ ด้ดบเทเป็น อุทเทสิก อวตถุ คำแปลที่ถูกนำมา
อ้างอิงคือ **อุทเทสิก** อุทเทสิกเจดีย์ **อวตถุ** ไม่มีวัตถุปรากฏ **มมายนมหตต เอว โหติ** แต่เป็นสิ่งที่เนื่องด้วย
พระตถาคต ในประโยคนี้ สมควรแปลให้ถูกต้องว่า **อุทเทสิก** อุทเทสิกเจดีย์ **อวตถุ** มิใช่สถานที่ หรือแปลว่ามีใช้
วัตถุสิ่งของ **มมายนมหตต เอว โหติ** เป็นเพียงสิ่งนับเนื่องด้วยเรตถาคตเท่านั้น การที่แปล **อวตถุ** ว่า มีใช้สถานที่
เป็นการแปลที่สอดคล้องกับประโยคช่วงต้นเรื่อง คือ เอกสส ปุชฌัญญุจันสส สกุกุณญญภาว ชาหาถ ซึ่งแปลความว่า
ท่านโปรดรับรู้ถึงสถานที่สักแห่งซึ่งสามารถจะเป็นปุชฌัญญุสถาน (สถานที่รองรับการบูชา) ได้ และเป็นการแปลไป
ตามธาตุ คือ วสุ ธาตุ ในความอยู่ (นิวาเส) การแปลเช่นนี้ ไม่เป็นการปฏิเสธการกราบไหว้พระพุทธรูปและสมกัน
กับคำบาลีในอรรถกถานิธิกัณทสูตร ที่ระบุว่า เอว ภควา ยสส ทาเนาติ อิมาย คาถาย ปุณณสมปทาย ปรมตถ
โต นิธิภาว ทสเสตวา อิทานิ ยตถ นิหิตโต โส นิธิ สุนิหิตโต โหติ ตํ วตถุ ทสเสนโต อาท

เจติยมฺหิ จ สงฺฆเ ว

บุคคลเ อติถีสฺ ว

มาตริ ปิตริ จาปิ

อโถ เขฏฺฐมฺหิ ภาตริตี

ตตถ จยิตพฺพนฺติ เจตียํ ปุเชตพฺพนฺติ วุตตํ โทติ จิตตฺตา วา เจตียํ. ตมฺปนเตํ ติวิธํ โทติ ปริโฆค
เจตียํ อุทิสฺสกเจตียํ สธาตฺกเจตียนฺติ. ตตถ โพรธิรุกฺโข ปริโฆคเจตียํ พุทฺธปฏฺฐิมา อุทิสฺสกเจตียํ ธาตฺกพฺภา ญฺปา
สธาตฺกเจตียํ นาม.

แปลความว่า พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นทรงแสดงว่าบุญสัมปทาเป็นขุมทรัพย์โดยปรมาตม
ด้วยพระคาถานี้ว่า ยสฺส ทาเนน เป็นต้นอย่างนี้แล้ว บัดนี้ เมื่อจะทรงแสดงวัตถุเป็นที่ที่บุคคลฝังขุมทรัพย์ไว้แล้ว
ชื่อว่าฝังไว้ดี จึงตรัสพระคาถาว่า

ในเจตียํกิตฺติ ในสงฺมกฺกิตฺติ ในบุคคลกิตฺติ ในแขกกิตฺติ

ในมารตํกิตฺติ ในบิดาภคิตฺติ ในพี่ชายกิตฺติ

ในพระคาถานั้น ที่ชื่อว่าเจติยะ (เจตีย) เพราะหมายความว่า **ควรก่อ** อธิบายว่า **ควรบูชา**
อีกประการหนึ่ง ชื่อว่าเจติยะ (เจตีย) เพราะว่าเป็นสิ่งที่ก่อสร้างแล้ว

ก็ เจตียนี้ มี ๓ ประเภท คือ ปริโฆคเจตียํ อุทิสฺสกเจตียํ สธาตฺกเจตียํ บรรดาเจตีย
๓ ประเภทนั้น ต้นโพธิ์ ชื่อว่าปริโฆคเจตียํ **พระพุทฺธปฏฺฐิมา** ชื่อว่า**อุทิสฺสกเจตียํ** สถูปบรรจุพระธาตุ ชื่อว่า**สธาตฺก**
เจตียํหรือที่ไทยเรียกว่า**พระธาตุเจตีย**

อรรถกถานี้ เป็นการอธิบายพระพุทฺธคาถานิถิกัณฺฐสูตร ในพระไตรปิฎก ฉบับบาลี เล่มที่ ๒๕
คืออธิบายบทว่า "เจติยมฺหิ" ที่แปลว่า ในเจตีย

๓.๒ ในการศึกษาอรรถกถาเพื่อนำคำบาลีมาอ้างอิงนั้น สมควรศึกษาให้ครบถ้วนทุกอรรถกถา
ที่มีความเชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกันโดยศัพท์และความหมายของคำบาลีนั้น ๆ ในพระไตรปิฎกและอรรถกถาทุกเล่ม
ไม่ปรากฏหลักฐานใด ๆ ว่า อุทิสฺสกเจตียํหรืออุทเทสิกเจตียํ หมายถึงผู้แสดงธรรมหรือการแสดงธรรม แต่
ปรากฏหลักฐานชัดเจนอยู่ในอรรถกถานิถิกัณฺฐสูตรว่า **พระพุทฺธปฏฺฐิมา** ชื่อว่า**อุทิสฺสกเจตีย** ซึ่งท่านพระอรรถกถา
จารย์ อธิบายคำว่า เจตีย ไว้ว่า หมายถึงสิ่งที่พุทฺธศาสนิกชนควรก่อ (**จยิตพฺพ**) และหมายถึงสิ่งที่พุทฺธศาสนิกชน
ควรบูชา (**ปุเชตพฺพ**) ดังนั้น พระพุทฺธปฏฺฐิมา จึงอยู่ในฐานะเป็น **ปุเชตพฺพ** พุทฺธศาสนิกชนควรบูชา ในอรรถกถา-
กาลิงคโพธิชาดก ไม่มีคำอธิบายใด ๆ ที่เป็นการวิเคราะห์ศัพท์ **อุทิสฺสิก** หรือ **อุทิสฺสก** ไว้ เนื่องจากท่านวิเคราะห์
คำว่า เจตีย (เจตีย) ไว้ในอรรถกถานิถิกัณฺฐสูตรแล้วนั่นเอง

๓.๓ การแปล อวตฺตํ ว่า "ไม่มีวัตถุปรากฏ" สื่อความว่า อุทิสฺสกเจตียํ ไม่มีรูปทรงใด ๆ
ตามคำแปลนี้ อุทิสฺสกเจตียํ จึงมิได้หมายถึงพระพุทฺธรูป หากแปล อวตฺตํ ว่า "ยังไม่มีวัตถุปรากฏ" จะมีความหมาย
ตรงกันข้าม เพราะในขณะที่พระพุทฺธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ ยังไม่มีการปั้นหรือสร้างรูปพระพุทฺธองค์ จึงยังไม่มี
วัตถุปรากฏ เช่นเดียวกับกับพระบรมสารีริกธาตุหรือพระธาตุเจตีย ในขณะที่ยังทรงพระชนม์อยู่จะยังไม่ปรากฏ
ดังคำในอรรถกถาที่ระบุว่า อานนฺท สารีริกํ น สกฺกา ตมฺหิ พุทฺธานํ ปรีนฺพิพฺตกาเล โทติ (ดูกรอานนท ไคร ๆ
ไม่อาจจะสร้างพระบรมสารีริกธาตุได้ เพราะพระบรมสารีริกธาตุนั้น จะมีได้ในเวลาที่พระพุทฺธเจ้าปรีนพิพานแล้ว)
หากแปลด้วยสำนวนปกตินิยม คือแปลว่า มีใช้สถานที่ หรือมีใช้วัตถุสิ่งของ จะเป็นการแปลที่ตรงกับรูปคำบาลี

และรูปความมากที่สุด กล่าวคือแปลเป็น น บุษบพท กัมมชารยสมาส อันมีความหมายว่า อุททิสสกเจติย หรืออุทเทสิกเจติย ไม่ใช่สถานที่ที่ื่อนาถปิณฑิกมหาเศรษฐีขอให้มีไว้ และมีความหมายว่า พระพุทธรูปเป็นสิ่งที่ ชาวพุทธควรสักการะเคารพบูชา จึงมีความสำคัญเกินคำว่าวัตถุสิ่งของไปไกลสุด คืออยู่ในฐานะเป็นเสมือน องค์แทนพระบรมศาสดาหรือเป็นอนุสรณ์รำลึกถึงพระพุทธรูป

๓.๔ ในพระไตรปิฎกและอรรถกถา ไม่ปรากฏคำว่า อุทเทสิกเจติย ปรากฏแต่คำบาลีว่า **อุททิส สกเจติย และ อุททิสฺสเจติย** เท่านั้น การแปลคำบาลีเป็นคำไทย ร้อยคนแปล จะได้ร้อยสำนวนความ ดังนั้น การที่พระภิกษุยึดถือเพียงคำแปลบาลีในพระไตรปิฎกหรืออรรถกถาแล้วตีความพระธรรมวินัยไปตามคำแปลนั้น ๆ ซึ่งมีปรากฏให้เห็นอยู่ในสังคมไทยเป็นระยะ ๆ ตลอดมา นับว่าเป็นข้อผิดพลาดร้ายแรง เนื่องจากความหมาย แท้จริงของคำบาลีนั้น ๆ ไม่สามารถจะทราบได้ด้วยคำแปลเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องทราบความหมายของ คำบาลีนั้น ๆ ได้อย่างถูกต้อง เป็นหลักสำคัญเท่านั้น จึงจะสามารถเข้าใจพระธรรมวินัยได้ตรงตามพระพุทธรูปประสงค์ ดุจเดียวกันกับคำแปลศัพท์ภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย ซึ่งไม่สามารถที่จะนำไปอ้างอิงได้อย่างถูกต้องได้โดยที่ยัง ไม่รู้ความหมายที่แท้จริงของคำศัพท์ภาษาอังกฤษนั้น ๆ

ในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๐ มหาปรินิพพานสูตร ปรากฏพระพุทธดำรัสตรัสถึงอุบาสกบุคคล ๔ (บุคคลผู้สมควรแก่สญฺ) จึงเป็นข้อยืนยันได้ว่า การกราบไหว้สญฺหรือเจติยด้วยจิตใจที่ศรัทธาเลื่อมใส ในพระรัตนตรัย เป็นเรื่องสมควรอย่างยิ่งแก่ชาวพุทธทุกคน

**ประเด็นที่ ๔ เรื่องการตักน้ำใส่แก้วไปวางบนหิ้งพระ ไม่ได้บุญ
ข้อพิจารณาในประเด็นที่ ๔**

๔.๑ กรณีนี้ เป็นความเห็นในทำนองว่า การที่ชาวพุทธตั้งน้ำดื่มไว้บนหิ้งพระ เท่ากับเป็นการ ถวายน้ำให้พระพุทธรูป ซึ่งพระพุทธรูปรับหรือดื่มน้ำไม่ได้ จึงเป็นการให้หรือเป็นทานที่ไร้ผลอันสงส์ ไม่ได้บุญ แต่ประการใดทั้งสิ้น การที่มีความเห็นเช่นนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากความเข้าใจคลาดเคลื่อนในประเด็นเรื่องชาวพุทธ กราบไหว้สิ่งใดได้บ้าง เมื่อไม่ทราบว่าพระพุทธรูป เป็นอุททิสสกเจติย (อุทเทสิกเจติย) จึงทำให้ไม่ทราบว่า พระพุทธรูป เป็น ปุเซตพุพฺ คือเป็นสิ่งที่ชาวพุทธควรกราบไหว้บูชา ส่งผลให้มีความเห็นในเรื่องที่ชาวพุทธตั้งน้ำ บูชาพระพุทธเจ้าไว้บนหิ้งพระว่าเป็นเรื่องไร้สาระสุดตักน้ำให้สุนัขกินไม่ได้

๔.๒ การตั้งน้ำไว้บนหิ้งพระนั้น จัดเป็นการบูชาพระพุทธรูปด้วยอามิสบูชา เป็นการบูชาบุคคล ที่ควรบูชา มีพระพุทธรูปเป็นหลักฐานรับรองในเรื่องนี้ ปรากฏในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๕ คาถาธรรมบท พุทธวรรค คือ

บุชารเห บุษยโต	พุทฺธเย ยถิ จ สวาก
ปปญฺจสมตฺติกนฺเต	ตฺถินฺนโสภปริทฺทเว
เต ตาทิสฺส บุษยโต	นิพฺพุเต อฏฺโฏภเย
น สกฺกา ปุณฺณํ สงฺขาทํ	อิเมตตมปิ เกณฺจि ฯ

ใคร ๆ ไม่อาจนับบุญของบุคคลผู้บูชาบุชารบุคคล คือพระพุทธเจ้า หรือสาวกของพระพุทธเจ้าผู้ก้าวล่วงธรรมเครื่องเห็นข้ำ

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเห็นควรนำเสนอมหาเถรสมาคมเพื่อโปรดพิจารณา
ที่ประชุมพิจารณาแล้วมีมติ ดังนี้

๑. รับทราบผลการพิจารณาตามเอกสารที่คณะกรรมการเสนอ
๒. รับทราบคำมั่นของพระทีวีวัฒน์ จารุวณฺโณ ที่จะปรับปรุงแก้ไขแนวทางการเผยแผ่ในส่วน
ที่คลาดเคลื่อนให้ถูกต้องต่อไป
๓. ให้ดำเนินการได้ทันที โดยไม่ต้องรอรับรองรายงานการประชุม

(นายอินทพร จันเอี่ยม)

ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
เลขาธิการมหาเถรสมาคม